

Invandrare kränkta av mästrande attityder

Socialekreterare stoppar bidrag utan skäl, lärare vräker ur sig skällsord och anställda på bostadsbolag sållar bort sökande på oklara grunder. Svenska myndigheters möten med personer med utländsk bakgrund utmynnar ofta i konflikt. Orsakerna står att finna på en glidande skala från diskriminering till missförstånd.

Att felbehandlas av offentliga instanser är inte förbehållet invandrare. Men invandrare drabbas oftare än svenskar, det är flera forskare överens om.

-- Men måste gå till extrema svenska fall för att hitta det som är vardag för många invandrare, säger Mauricio Rojas, fil dr i ekonomisk historia.

Myndigheterna utgår från svensk kultur och ser problem i beteenden som är helt normala inom en annan kultur, menar Masoud Kamali, fil dr i sociologi och författare till boken "Varken familjen eller samhället". Han ger två exempel på beteenden som kan fungera provocerande: att mannen för familjens talan eller att familjen vill lösa sina problem privat hellre än med hjälp av exempelvis familjerådgivning.

Masoud Kamali menar att myndigheterna måste börja ta kulturella hänsyn, till exempel i polisutredningar.

-- Ett erkännande ger lindrigare straff. Men bland många invandrarungdomar är det skamligt att erkänna mindre brott som till exempel snatteri. Grövre brott som misshandel kanske man erkänner, för då finns en tanke: "det är bra, han har försvarat sig".

Elsie C Franzén, fil dr i pedagogik, har studerat arbetsförmedlingens behandling av invandrare. Hon menar att strikta rättvisekrav leder till orättvisor, till exempel när invandrare får lika kort tid på sig för samtal som svenskar.

-- Invandrare behöver utförligare kartläggning och längre handläggning, säger hon.

Elsie C Franzéns forskning visar att arbetsförmedlingar runt om i Sverige har varit inkonsekventa när de har registrerat utbildning och arbetserfarenhet förvärvad utomlands. Modersmål har man sällan frågat efter, inte heller vilka världsspråk personen talar. Däremot har man noggrant registrerat om den arbetssökande har läst svenska för invandrare (SFI).

Ett skäl till motsättningarna är enligt Elsie C Franzén på neddragningarna inom den offentliga sektorn.

-- Det finns en känsla av otillräcklighet hos många tjänstemän. Till slut måste de nästan stålsätta sig för att stå ut med folk som gråter och säger att deras

barn inte respekterar dem. Anställda inom till exempel socialtjänsten och svenskundervisningen borde ha högre status och lite bättre betalt.

Hon menar samtidigt att en del invandrares bristande kunskaper leder till missförstånd.

-- Ta killen som sökte en tjänst som avdelningsdirektör på ett statligt verk. Han fick kanske inte ens något svar på sin ansökan och då kände han sig kränkt. Men det var ingen kränkning. Avdelningsdirektör är ingen tjänst man söker, den blir man handplockad till.

De tre forskarna Mauricio Rojas, Masoud Kamali och Elsie C Franzén är överens om att ett annat skäl till motsättningarna mellan är Sveriges långa tradition av en central makt som tar stort ansvar.

Sverige har enligt Masoud Kamali under hela 1900-talet försökt skapa en homogen stat och en nationell identitet där varken zigenare eller handikappade har fått plats.

Masoud Kamali menar att rätten att överklaga, som har försvagats, måste stärkas igen, att lagen mot etnisk diskriminering, som har stärkts, måste stärkas ytterligare, och att lagarna mot bidragsfusk måste stärkas för att man ska kunna förebygga en försämring av välfärden.

Myndigheterna blir nu mer medvetna om att ett mångkulturellt samhälle kräver mångkulturell kompetens.

-- Att till exempel se en person rakt i ögonen uppfattas inte alls på samma sätt i asiatiska kulturer som här. Fler personer med annan kulturell bakgrund inom socialtjänsten skulle underlätta dialogen, säger Kommunförbundets Karl-Axel Johansson.

Även arbetsförmedlingen skulle behöva bättra på sin mångkulturella kompetens, menar Lasse Sjöström, länsarbetsdirektör i Stockholm.

-- Den frågan finns i pipe-line.

Det kan dock bli en svår balansgång. Alltför stora kulturella hänsyn kan också möta kritik. Daghemspersonal som har frågat föräldrar med muslimsk bakgrund om barnen äter fläskkött har ibland uppfattats som fördomsfulla, framför allt av iranier som har flytt sitt land just för att ta avstånd från muslimska dogmer.

Socialens nycker ledde till hot om vräkning

En kvinna hotades av vräkning sedan kommunen hade dragit in hennes socialbidrag så att hon inte kunde betala hyran. Kommunen menade att hennes man skulle försörja henne, trots att han saknade uppehålls- och arbetstillstånd och gömde sig för att slippa avvisas från Sverige. När pressen började rota i fallet ändrade sig kommunen och kvinnan kunde bo kvar.

Betydelsen av skällsord underskattades

En 15-årig pojke kom i bråk med en lärare på en hemkunskapslektion. Pojken kallade läraren rasist, läraren kallade pojken apa. Läraren hävdar att pojken sedan hotade honom med en förskärare som han stod och skar paprika med när meningsutbytet ägde rum.

Pojken, som nekar till den anklagelsen, stängdes av från skolan i nästan två månader. Socialtjänsten försökte få pojken att erkänna hotet men bortsåg enligt pojken helt från den kränkning läraren utsatte honom från genom att kalla honom apa.

-- Det finns många svordomar här där vi bor. Svenskar tänker att alla svordomar är lika. Men så är det inte, vissa är mycket värre, säger pojken.

Pojken fick återvända till skolan först sedan han sagt till läraren: "Om du uppfattade det som att jag hotade dig så ber jag om ursäkt". Läraren framförde enligt pojken ingen ursäkt.

Fast inkomst dög inte för Botkyrkabyggen

Alamgir Hossain ville flytta till Alby i norra Botkyrka. Han anmälde sig som bostadssökande hos kommunala Botkyrkabyggen och fick snart ett erbjudande om en lägenhet. Han tittade på den och tackade ja. Men då ångrande sig Botkyrkabyggen. Handläggaren krävde fast jobb.

Alamgir Hossain arbetar som timanställd inom vården. Han jobbar mycket och hans årsinkomst överstiger många fast anställdas. Han hade inga betalningsanmärkningar och goda referenser från sin tidigare hyresvärd. Han erbjöd sig dessutom att betala de första sex månadernas hyra i förskott. Men det räckte inte.

Vid den tiden, 1996, hade Botkyrkabyggen en annonskampanj där man erbjöd ungdomar halva hyran om de bosatte sig i Alby. Alamgir Hossain tolkade det som att bolaget föredrog svenska studenter framför invandrare arbetare.

-- Jag blev mycket ledsen, säger han.

1998 kontaktade Alamgir Hossain Botkyrkabyggen igen. Han fick en ny handläggare som gav honom en lägenhet på studs.

-- En tjänsteman kan tolka reglerna hur han vill och behandla en hur som helst, säger han.

Enligt Karin Strömberg Ekström på Botkyrkabyggen är bolagets policy att hyra ut lägenhet till den som kan betala, oavsett om inkomsterna kommer från fast anställning, andra jobb eller studielån. Hon säger att denna policy gällde även 1996.

-- Men jag kan inte gå i god för hur alla medarbetare agerar i enskilda fall, säger hon.

"I det här landet..."

"I det här landet följer man reglerna." "I det här landet ljuger man inte." "I det här landet slår man inte kvinnor." Så låter det ibland när svenskar tilltalar personer med utländsk bakgrund. Den typen av formulering uppfattas som mycket kränkande.

-- I dessa formuleringar utgår man ju ifrån att i dessa personers hemländer slår man kvinnor och så vidare, säger kriminologen Helene Lööv som är specialiserad på främlingsfientlighet.

Det är inte bara myndigheter som kränker personer med utländsk bakgrund. Även företag kan göra fel.

Orhan Hurmanci hade köpt en ny Volvo. Dagen efter det att han skrivit på kontraktet ångrade han sig och gick tillbaka till försäljningschefen på Bilja i Solna. Fanns det någon möjlighet att häva köpet mot att han betalade en del av priset, undrade han. Istället för ett svar fick han en lektion i hur man ska uppföra sig i Sverige.

-- Försäljningschefen sade till mig att man ska lära sig reglerna här i Sverige. Han visade med hela sitt sätt att han såg ned på mig, berättar Orhan Hurmanci.

Av nästa chef i hierarkin fick han veta att köpet kunde hävas mot en mindre kostnad. Men vid det laget var Orhan Hurmanci så upprörd och hans barn så trötta att de gick därifrån.

Det var i maj i år. Ett halvår senare vill han helst inte köra sin bil. Den påminner honom alltför starkt om den kränkning han utsattes för när försäljningschefen, som Orhan Hurmanci uppfattar det, ifrågasatte om han var en civiliserad människa.

Den aktuella försäljningschefen har fått sluta hos Bilja eftersom hans och företagets syn på hur kunderna ska behandlas skiljde sig åt, berättar marknadschefen Per Rosén.

-- Jag har också bett Orhan om ursäkt för försäljningschefens beteende, säger han.

Helene Lööv tror att den här typen av mästrande tilltal bottnar i en svensk besser-wisser-attityd.

-- Det kan vara en kvarleva från de föreställningar som vi har levt med under hela efterkrigstiden och som går ut på att vi är världsbäst på att hantera sociala problem, säger hon.